

BAHÇEMİZİN GÜLÜ / GÖNLÜMÜZÜN BÜLBÜLÜ KARACAOĞLAN

Çukurova bayramlığın giyerken
Çıplaklığın üzerinden soyarken
Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense sana yakışır dağlar

Yüzyıllardır Anadolu'yu dalga dalga saran bir ses, dillerden düşmeyen türkü, gözlerde şavkıyan ışık, gönüllerde kabaran bir heyecan. Dağlarda uğultu, ovaların sarı başaklarında, ak çiçek açan Çukurova pamuğunda bereket, halk şiiri denilince akla ilk gelen isimdir Karacaoğlan.

Yaylalar onunla yüce, tarlalar onunla zengin. Karaca Kızın yavuklusu, Elif'in tutkulusu, görülmeyi görülmeyi daha da güzelleşen nice güzellere vurgun. Ölünceye kadar gönlünün güzelini aramaktan yorgun. Genç kızların kalbinde titreşim, âşıkların tellerinde ibrişim, delikanlıların yüreğinde cesarettir Karacaoğlan. Çukurova'nın, Erzurum'un, Ardahan'ın, kısaca Anadolu'nun övünç kaynağı, Halk Edebiyatımızın en büyük ustasıdır Karacaoğlan.

O şiirlerinde kanatlı bir kuştur. Bir bakarsınız Niğde'de, bir bakarsınız Mardin de, Maraş'ta, Göksun Tekir'de yavuklusunu arar. O, şiirleriyle gönüllere taht kurmuş bir efsanedir. Halk dilini en iyi kullanan, uyaklarında hiç sıkıntı çekmeyen, bir ustadır. O bizim gönlümüzün güzelidir. Hem de *"Döne döne teneşirin üstünde/ Yunmayınca gönül yardan ayrılmaz"* diyen bir güzeldir. Elbet de böyle diyenin de düşmanı çok olacak, herkes onu sevecek, ona sahip çıkacak, sevgi gösterisinde bulunacaktır. Peki, nasıl olacak bu sevgi gösterisi. Elbette herkesin Karacaoğlan'ı sahiplenmesiyle gerçekleşecektir. Ve nitekim de öyle olmuştur.

Hayatıyla ilgili kesin hiçbir bilgi yokken, mezarının yeri dahi belli değilken, Mutlular, Fekeliler, Düziçililer, Erzurumlular, Kilisliler, Tarsuslular, Yozgatlılar, Azerbaycanlılar Çukurovalılar bu güzelin peşine düşmüşler. İşte bu güzel bizim topraklarımızın gülüdür diyerek duygularını dile getirmişler. Efendim elbette herkes Karacaoğlan'a sahip çıkmalı, onun adına geceler düzenlemeli. Çünkü o bizim gülümüzdür. Bu topraklarda doğup büyüyen, bu toprakların güzellerine, gelinlerine, kızlarına âşık olan bir ustadır Karacaoğlan. O, dertlilere deva, hastalara şifa, darda kalanlara ise Zümrüt'ü Anka kuşudur. O, aşk ve sevdâ şiirlerinin ustası, güzellerin hastası, batan güneşte, doğan ayda sevdiğini arayan gönül yoldaşdır.

KARACAOĞLAN ÇİĞİRMAK

Çukurova'da bu anlayış, *Karacaoğlan Çığırnak* tabirini çıkarmıştır karşımıza. Bu da sözleri Karacaoğlan'a ait bozlak formundaki uzun havalardır. Çukurova'da uzun hava söyleyen kişi bozlak söyleyeceğim, uzun hava söyleyeceğim diye bir ayırım yapmaz. Çukurovalının dilinde türküler *Karacaoğlan çığırnak* olarak değerlendirilir. Onun için Karacaoğlan Çukurova'da halkın dilinde söz, telinde türkü olmuş, yüzyıllardan bu yana dilden dile, telden tele günümüze kadar gelmiştir. Hatta Karacaoğlan'ın geniş halk kitlelerine ulaşmasını sağlayan unsurlardan biri de *Karacaoğlan çığırnak* tabiri olmuştur. *Karacaoğlan Çığırnak* tabiri başka hiçbir bölgede yoktur. Çukurova'nın dışında da kayıtlara geçtiği görülmemiştir.

Prof. Dr. Umay Günay XVII. Yüzyıl Saz Şairi Çukurovalı Karacaoğlan ile İlgili Bir Değerlendirme adlı tebliğinde: *"Güney illerimizde Karacaoğlan destan kahramanı gibi kabul görmüş, zaman içinde Velilere ait özellikler de atfedilmiştir. Mutlu günler Karacaoğlan'ın türküleriyle kutlanırken, hastalara da Karaca oğlan türküleri okunmasının şifa vereceğine inanılmaktadır. Ayrıca mezarının dilek için ziyaret edildiği de bilinmektedir"*.

DOĞUMU – ÖLÜMÜ – MEZARI – NERELİ OLDUĞU

Karacaoğlan'ın hayatıyla ilgili tespit edilen bilgilerin hiçbirisi kesinlik kazanmamıştır. Konuyla ilgili çeşitli görüşler vardır. Mustafa Necati Karaer, onun on altıncı yüzyıl başlarında veya on beşinci yüzyıl sonlarında doğmuş olabileceğini söylemektedir. Müjgan Cumbur şiirlerindeki özelliklerinden hareketle on yedinci yüzyıldan önce yaşamadığını iddia etmektedir.

Akşehirli Hoca Hamdi Efendi'ye göre: *"Karacaoğlan yetim büyümüştür. Çirkin bir kızla evlendirilmek, ömür boyu askere alınmak korkusu ve Çukurova'da derebeyi olan Kozanoğulları ile arasının açılması sonucu genç yaşta gurbete çıkmış. İki kız kardeşini de yanında götürdüğü, Bursa'ya, hatta İstanbul'a gittiğini ifade eden şiirlerine rastlanır. Rumeli, Mısır, Trablusgarp, Bağdat, Basra, Acem, Şiraz onun şiirlerine konu olan yaban elleridir"* demektedir. Hoca Hamdi Efendinin anılarına göre Karacaoğlan; Maraş'taki Cezel Yaylasında doksan altı yaşında vefat etmiştir.

Pertev Naili Boratav¹: *"Folklor ve Edebiyat* adlı eserinin ikinci cildinde Karacaoğlan'ın *"Kelimenin bütün geniş anlamıyla"* şair olduğunu söylemekte. *"En büyük iki Güney şairinden biri olan Karacaoğlan, Güney'in manzaralarıyla çerçevelenmiş insan duygularını en iyi dokuyan halk ozanımızdır"* der. Boratav yukarıda adı geçen eserinde Karacaoğlan'ın Osmaniye ilinin Düziçi ilçesinin Farsak köyü, ya da Adana'nın Feke ilçesinin Gökçeli köyünden olacağı ihtimalinin çok yüksek olduğunu söylemektedir.

Ahmet Kutsi Tecer ve Şükrü Elçin Hoca; yaşamının büyük bölümünü Rumeli'de geçiren, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Avusturya seferine katılan bir Karacaoğlan'ın

¹ http://www.edebiyatekibi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=889&Itemid=51

varlığından bahseder. Fuat Köprülü ve Cahit Öztelli de, 17'nci yüzyılda yaşamış olabileceğini, şiirlerinde Abaza Hasan Paşanın öldürülmesi, Köprülü Fazıl Ahmet Paşanın Avusturya seferine ait tarihsel olaylardan bahsettiğini söylemektedirler. Ahmet Köklügiller ise on yedinci yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir halk şairi olduğu kanaatindedir. Köklügiller, *Karacaoğlan'ın Yaşamı Ve Şiirleri* isimli incelemesinde buna dayanak olarak; bestelerini on yedinci yüzyılda yapan Santuri Ali Ufkî'nin² Mecmua-i Saz-ı Söz adlı kitabında sözleri Karacaoğlan'a ait iki beste bulunmasını kaynak olarak gösterir. Tahir Kutsi Makal da, Karacaoğlan'ı on yedinci yüzyıl ozanı olarak kabul etmektedir. Makal'a ve bazı araştırmacılara göre: Karacaoğlan'ın doğum tarihi 1606, ölüm tarihi 1679'dur. Bu fikrin tanığı da:

Karacaoğlan dendi ünüm duyuldu
Bin on beşte³ göbek adım konuldu
Bin doksanda mezarığım kazıldı

dizeleri gösterilmektedir, 17. yy da yaşadığı fikri ağırlık kazanmakta, adının İsmail, Halil, ya da Hasan olduğu sanılmaktadır. Nereli olduğu konusunda da değişik görüşler vardır. Bu görüşlere göre Karacaoğlan:

- 1- Osmaniye'nin Düziçi ilçesinin Varsak köyündendir.
- 2-Kilis'in Musabeyli bucağında yaşayan Çavuşlu Türkmenlerinden olduğuna inanılır.
- 3- Adana'nın Feke ilçesinin Gökçeli köyündendir.
- 4-Batı Anadolu'da yaşayan Karakeçili aşiretine mensuptur.
- 5-Mersin'in Mut ilçesindedir. Mezarının da Mut ilçe sınırları içinde olduğuna inanılır.
- 6- Belgratlı olduğuna inananlar vardır.

Kısaca: Yozgatlılar, Rumelililer, Azerbaycanlılar, Türkmenistanlılar, Orta Asya'daki Türk illeri Karacaoğlan'a sahip çıkmış ve de sıkı sıkıya sarılmışlar. Ustaların ustası Karacaoğlan bizimdir diyerek var gücüyle bağirmişler. Aslında ona herkesin sahip çıkması, çok geniş bir coğrafyada tanınması, çok sevildiğinin bir göstergesi olup, birkaç Karacaoğlan olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır. Bana göre; birkaç Karacaoğlan'ın olduğu gerçeğini kabul etsek de, etmesek de türkülerini çalıp söylediğimiz, söylenen türkülerini *Karacaoğlan Çığırnak* olarak adlandırdığımız Karacaoğlan Çukurovalıdır. Osmaniye'nin Düziçi ilçesinin Farsak, ya da Adana'nın Feke ilçesinin Gökçeli köyünden olduğu görüşü şimdiye kadar tespit edilenlerin en doğruya yakın olanıdır.

² Ali Ufki Bey Santur çaldığı için Santuri Ali Ufki Bey olarak da bilinir. Esas adı Albert Babovski'dir. (1610 - 1675) Kaynaklarda Leh (Polonyalı) asıllı soylu bir aileden geldiği söylenmektedir. 1610 yılında Lvev kentinde doğmuş. İyi bir eğitim almış olan Albert Bobowski on sekiz yaşında Kırım Tatar Akıncıları tarafından esir edilerek 1640 – 1649 tarihleri arasında padişahlık yapmış olan Sultan İbrahim döneminde İstanbul'a getirilir. Kısa zamanda Türkçeyi ve Türk Müziğini öğrenen Ali Ufki Bey 17. yüzyılın ikinci yarısında besteler yapar. Yaptığı bestelerinin ikisinin sözleri Karacaoğlan'a aittir. Ahmet Köklügiller de buradan hareketle Karacaoğlan'ın on yedinci yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir halk şairi olduğu kanaatindedir.

³ Hicrî bir tarih olan 1015, milâdî olarak 1606, 1090 ise 1679 – 80 yılına tekabül etmektedir.

Karacaoğlan'ın şiirlerinde kullandığı dil analiz edilir, Çukurova Türkmenlerinin kullandığı dil ile mukayese edilirse, onun; Çukurova topraklarında doğup büyüdüğü, yaşadığı, bu topraklarda öldüğü daha da iyi anlaşılacaktır. O; Çukurova'nın Yörük kültürüyle büyüyen, Çukurova Türkmen kültürünün yetiştirdiği bir halk kahramanıdır. Gezdiği yerlere baktığımızda Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Gaziantep onun çokça soluklanıp, sevdalandığı yerler arasındadır.

Kozan dağında neslimiz
Arı Türkmen'dir aslımız
Varsak'tır durak yerimiz

dizeleri de bu fikrimizi doğrulamaktadır.

Araştırmacılara göre, Ustaların Ustası Karacaoğlan'ın mezarı Mersin ilinin, Mut ilçesinin Çukur köyünde Karacaoğlan Tepesi olarak bilinen yerdedir. Bu tepenin tam karşısında da Karacaoğlan'ın sevdiği kızın adına izafeten verilmiş olan Karacakız Tepesi bulunmaktadır. Mut halkı her yıl Haziran ayında Karacaoğlan Festivali yapar. Bu festivalde Karacaoğlan'la ilgili bilimsel toplantılar, çeşitli yarışmalar, konserler düzenlenir. Festival münasebetiyle bu iki tepe ziyaret edilir. Mut halkı onu ulu bir kişi olarak görür, hatırası önünde saygı ile eğilir.

ŞİİRLERİNDE SEVGİLİ ADLARI VE İŞLEDİĞİ KONULAR

Anadolu'yu, Osmanlı topraklarının bir kısmını adım adım dolaşan Karacaoğlan gördüğü tüm güzellikleri şiirleriyle dile getirmiştir. O zaten güzeli, güzelliği övmek için yaratılmıştır. Şiirlerinin kaynağı, doğup büyüdüğü göçebe toplumun gelenekleri, içinde yaşadığı ve yurt edindiği topraklardır. Güneydoğu Anadolu, Çukurova, Toroslar, Gavur Dağlarında yaşayan Türkmen aşiretlerinin yaşayış, duyuş ve düşünüş özellikleri, onun kişiliği ile birleşerek âşık edebiyatına yepyeni bir söyleyiş kazandırmıştır. Şiirlerinde doğa ve aşk öncelikle işlediği konular arasında ilk sırayı alır. Ayrılık, ölüm, acı, gurbet, sıra hasreti ise şiirlerinin bütünlüğü içinde işlenen başka temalardır. Yaşama sevincinin kaynağı güzele, sevgiliye, doğaya, kanının kaynadığı tüm güzelliklere olan tutkunluğundan kaynaklanır. Güzelleri över, yiğitleri metheder. Dert ortağı olarak kabul ettiği, can yoldaşı olarak bildiği dağlara seslenir. Lirik söyleyişinin temelinde, halkının duyuş ve düşünüş özellikleri vardır. Onun dörtlükleri: Yöresinin yetiştirdiği çiçeklerle süslüdür. Torosların menekşesi, sümbülü, nergisi, nevruzu onun şiirlerine renk, şekil ve biçim verir. Bazen karlı dağları aşar, bazen Tekir Yaylasında alır soluğu. Bazen de Çukurova'nın sıcağında "*Yana yana örd olur*". Toros yaylarında çiğdem toplarken, turnalara seslenir. Ördek gillerin en güzeli sunadır. O da sevgililerini sunaya benzetir. Toros dağlarında keklik gibi sekerken Çukurova'da ırmak olur Akdeniz'e dökülür. Deli gönlü Emirler'den bir kızı pınara indirir. O güzel için pınar ağlar, yanar kavrulur, tutuşur. İki gözünün iki çeşme olduğunu anlatır. Uslanmaz gönlü bu sefer de alır

götürür Hint'te Yemen'e: *"Vardın Hint eline kumaş getirdin / Ben senin kahrını çekemem gönül* diyerek sitem eder. Çukurova'nın iklim özelliklerine has özel kuşları vardır. Bunlardan biri de turaçtır. *"Ötme turaç ötme işin var senin"* diyerek Çukurova özelliklerinde yaşayan turacı bile dizelerinde dile getirmiştir. Tor şahinler, bazlar, yeşil ördekler, kazlar, yayla çiçekleri onun şiirleriyle renklenir. O gönül alır, gönül verir, sevenlerin gönüllerini hoş eder. Onun sevgilisinin gözleri eladır. Vurur sazının teline: *"Ela gözlüm ben bu elden gidersem / Zülfü perişanın kal melül melül* diyerek seslenir yavuklusuna. O: Çöldeki Arap Beyinin çadırının kara olduğunu dahi düşünmüştür. Hayalindeki sevgiliye değil, yakın çevresindeki gördüğü güzele âşıktır. Etkileyici diliyle, Türkçeyi çok güzel kullanmasıyla, dörtlüklerindeki duygu dünyasıyla Türk Halk Şiirinin öncüsü ve önde gelen ustaları arasındadır. Onun şiirinin çatısı aşk ve tabiat üzerine kurulmuştur. Duygularını, yaşadıklarını, düşüncelerini içten, gerçekçi ve özgün bir şiir yapısı içinde anlatır. Karacaoğlan şiirlerinde benzetmelere sıkça yer verir. Yeri geldiğinde de ustalıkla kullanır. Dörtlüklerinde anlayamadığınız bir sözcük yoktur. Şiirleriyle kendisinden sonra gelen birçok ozanı derinden etkilemiştir. Güneydoğu Anadolu, Çukurova, Toroslar ve Gavur dağları yörelerinde yaşayan Türkmen aşiretlerinin yaşayış, duyuş, düşünüş özellikleri, onun kişiliği ile birleşerek âşık edebiyatına yepyeni bir söyleyiş getirmiştir. Anadolu halkının 17. yy da çektiği acılar, göçebe yaşantısının yoklukları, çileleri, çaresizlikleri, şiirinde yer almaz. Hayalden çok gerçeğe değer verir.

Sevgili, şiirinde doğanın ayrılmaz bir parçasıdır. Sevdiğinden, ilinden, obasından ayrı düşüşünü hasretle dile getirir. Ölüm, ayrılık, yoksulluk onun için kapıya konacak cinsten değildir. Göçebe hayatının bir parçası olan doğa, onun şiirinin başlıca temalarındandır. Dizeleri her zaman doğa ile bütünleşir. Çeşitli benzetmelerle bir kat daha güzelleşerek sevgiliye ulaşır. Teraziye koyduğu ayrılığın kefesi ölümden daha ağırdır. Yaşadığı, gezip gördüğü yörelerin doğasını görkemli bir biçimde dile getirir. Dost ve kardeş bildiği, sevgiliyle eş gördüğü, iç içe yaşadığı doğa Karacaoğlan için sadece bir mekân olmaktan ötedir. Onunla yaşanan sevinç, getirdiği acı doğa ile paylaşılır. Bazen: *"Ağacın eyisi özünden olur / Yiğidin eyisi sözünden olur"* diyerek gönlünde yatan yiğidi tarif eder. Deli gönlü abdal olur yıllarca Elif'in peşinde gezer.

Araştırmacı yazar Ahmet Özdemir; *Karacaoğlan Felsefesi*⁴ adlı yazısında onun şiirleriyle ilgili düşüncelerini: *"Karacaoğlan şiirlerinde güzel anlatılmaz, güzelin resmi yapılı. Onun güzeli, kömür gözlü, sırma saçlı, ok kirpikli, ceylân bakışlı, ince sedef dişli, bal ve kiraz dudaklı, gül yüzlü, siyah zülüflü, mor belikli, tülü maya yürüyüşlü, güvercin duruşlu, keklik sekişli, kumru sesli, yayla çiçeği kokuşlu, usul boylu, püskürme benli, kınalı parmaklı, kadife şalvarlı, şal kuşaklı, ala gözlü, gümüş halhallıdır. Bu güzeli, bir doğa manzarası içerisine yerleştiriniz ve fondaki doğayı gözlerinizin önüne getiriniz: En arkada dağlar ve karlı, gırcılı boranlı, etekleri ormanlı, çıplak tepeli, ala bulutlu, sulu sepkenli, mor sümbülü, yeşil ardıçlı yaylalar olsun. Görüntü bir az daha yakınlara gelsin: Bağlar ki reyhanlı, sarıçiğdemli, laleli,*

⁴ <http://www.medeniyetimiz.com>

menekşeli, nergisli, tomurcuk güllü olsun. Bir yanda, ovalar; görülsün, o ovalar ki kekik kokulu, çakırdikenli, karaçalılı ve yemyeşil otlarla bürünsün. Belli ki yaz bahar aylarının geldiği demdir. Ilgıt ılgıt seher yellerinin estiği bu yemyeşil ovalarda ve yaylalarda Arap atları, tülü mayalar, akça cerenler, emlek kuzular, kınalı keklikler, çakırdoğanlar, yavru şahanlar, telli turnalar, üveyikler, kırlangıçlar, turaçlar oynamaktadır. Göllerinde sığınlar, yani benekli geyikler, ördekler, ağca kuğular yüzmekte, bahçelerinde kumrular, garip bülbüller ötmektedir. Öte yandan, bir göçebe yaşamından görüntüyü, kara çadırları, beserek develeri, davarları, koyunları, kuzulan, Arap atları; at üstündeki yiğitleri; allı yeşilli birbirinden alımlı. Türkmen kızlarını, ötüşen kuşları, buz gibi suları; yemyeşil yaylaları koyabilirsiniz. Karacaoğlan'ın şiiri bir resimdir. O resmin içinde hep güzeller vardır. Bu güzeller Türkmen anaları, bacıları, yavuklularıdır. Bu güzeller bütünüyle doğanın kendisidir. Yurt manzaraları, insan manzaraları, Karacaoğlan şiirinin, duygu, anlam ve ahenk uyumu gibi, yerli yerindedir. Ne bir fazla, ne bir eksik. Bir güzelin saçının telinden ayak parmaklarına kadar bütün ayrıntıları ile anlatan onlarca şiirinden dörtlükler, dizeler örnek gösterebiliriz” diyerek şiir gibi dile getirmiştir.

Yavukluları onun şiirlerinde adlarıyla dile gelir: Şiirlerinde sıkça adları geçen Elif, Zeynep, İsmikan'ın sevgilileri olduğu sanılmaktadır. Elif, Anşa, Zeynep, Hürü, Döndü, Döne, Esmâ, Emine, Hatice... Ustanın şiirlerinde başka bir anlam kazanır. Şiirlerinde dile gelen isimleri Karacaoğlan da Çukurovalı gibi söyler. Çukurovalı Huriye Hürü, Ayşe'ye de Anşa der. Karacaoğlan da Huriye Hürü, Ayşe'ye de Anşa demiştir. Usta şiirlerini bu güzellere pınar başında, su doldururken, helkeler omzunda suya giderken, ıstar dokurken, ya da kirmen eğirirken söylemiştir.

Gönlü bir güzel ile eğlenmez, bir kişiye bağlanmaz. Erotik öğeler, şiirine sevmek ve sevişmek olgusuyla yansır. O bu olguyu sade bir dille ifade eder. Müstehcenlik onun dilinde bayağılaşmaz. Erotik öğeler bile bir başka güzellik arz eder. Sevgili cinsellik motifleriyle daha da öne çıkar, belirginleşir, şiirine etkileyici bir biçimde yansır. Kısaca Karacaoğlan'ın hamuru sevgiyle yoğrulmuştur. Aşk ve sevda işlediği konuların başında gelir. Sevgi konusunda rüştünü ispat etmiş olması, dediğinin herkes tarafından hoş karşılanmasını sağlamıştır. Başka biri söylese af edilmez ama o söyleyince hiç yadırganmaz. Onun söylemesi doğal karşılanır. İçindeki fırtınaları hiç çekinmeden dile getirmiş olması, hiçbir halk ozanının diyemeyeceğini demesi yadırganmaz.

Tanrı kavramı ve din şiirlerinde önemli bir yer tutmasa bile, bu konudaki yaklaşımıyla da kendi şiir geleneğine yine değişik bir bakış açısı getirmiş, sonraki kuşaklar üzerinde etkileyici, yönlendirici olmuştur.

ŞİİRLERİNDE KULLANDIĞI DİL

Karacaoğlan: Duygu ve düşüncesini açık, anlaşılır arı duru bir Türkçe ile ortaya koyar. Yaşadığı dönemde yetişmiş başka halk ozanlarının tersine, dil ve ölçü bakımından Divan Edebiyatından uzaktır. Deyimler ve benzetmelerle halk şiirinde kendine has bir şiir dünyası kurarak şiirlerini Çukurova insanının o günkü konuşma diliyle söyler. Arapça, Farsça sözcükler kullanmaz. Yöresel sözcükleri hep ön plandadır. Yoğun olarak kullanır. Bu da onun şiirlerine ayrı bir renk katar.

Karacaoğlu, şiirlerinin kaynağını doğup büyüdüğü göçebe toplumun geleneklerinden, içinde yaşadığı, yurt edindiği doğadan alır. Çukurova, Toroslar ve Gâvur Dağlarında yaşayan Türkmen aşiretlerinin yaşayış, duyuş ve düşünüş özellikleri onun kişiliği ile birleşerek âşık edebiyatına yeni bir söyleyiş getirmiştir. Dizelerinin hemen hepsinde açık, anlaşılır, içli, özlü bir söyleyiş birliği mevcuttur. Tüm türler arı ve duru Türkçe ile süslüdür. Karacaoğlu'nun 1920'den bugüne yazılı kaynaklara geçmiş şiir sayısı beş yüzün üzerindedir.

Karacaoğlu'nun dil, ölçü ve söyleyiş bakımından farklılık arz etmesi, Divan Edebiyatının etkisinden uzak kalması, şiirlerini birlikte yaşadığı insanların günlük konuşma diliyle yazmış olması önemli özelliklerindendir. İncelendiğinde içimizden birinin konuştuğu sanılır. O halkın ve yöresinin dilini en iyi kullanan ustalardan biridir. Şiirde dil denince benim aklıma Karacaoğlu gelir. Dörtlüklerinde kullandığı sözcükleriyle Toros'larda, Gâvur Dağlarında, Çukurova'da koyak koyak dolaştırır bizleri. Çünkü o ananın, atamın dilini kullanmıştır. Kullandığı dil ve şiirlerindeki acıcılık ise günümüze ulaşmasını sağlayan önemli bir etken olmuştur. Çünkü halk kendi gibi olanın peşinden gider. Kendi gibi konuşanı tasvip eder. İşte Karacaoğlu bu özelliği en iyi uygulayan ustalardandır. Şimdi onun dizelerinden seçtiğimiz bazı sözcüklere bir göz atalım.

Göbelek	: Mantar
Seyirtmek	: Koşmak
İkrar	: Söz vermek
Keleş	: Güzel
Annaç	: Karşı
Annacım	: Karşım
Zıbın	: Kadınların giydiği üç etek ya da uzun elbise
Hamaylı	: Muska
Daylak	: Tülü devenin erkeği – dişi deveye de daylak deniliyor
Püren	: İğne yapraklı bir maki türüdür.
Cahal	: Cahil
Zibillik	: Havan dışkılarının döküldüğü yer, küllük.
Essah	: Gerçek
Yunmak	: Yıkanmak
Söbü	: Daire, elips
Göynek	: İç gömlek
Yolak	: Patik, dağ yolu
Turaç	: Daha çok sulak yerlerde yaşayan bir av kuşu
Oflaz	: Güzel, becerikli
Kavil yeri	: Buluşma yeri
Yağlık	: Başörtüsü
Uz	: Sessiz, yavaş
Topak	: Yuvarlak - Daire
Tor	: Acemi

Yeğın	: İştahlı, hızlı, şiddetli
řahbaz	: Becerikli, řabuk
Köřek	: Bir yaşında dev yavrusu
Kuřluk tavı	: Kuřluk vaktine yakın
Yuka	: Derin olmayan
Emmi	: Amca
Devinmek	: Kařınmak
Cırnak	: Tırnak
Çapıt	: Bez
Baz	: řahinin diřisi

Bu sözcükleri Toros Dağlı, Çukurovalı ve Gâvur Dağlı olanların bilmediğı düşünölemez. Çünkü bu dil yöre insanın dilidir, anamın dili, babamın dilidir. Yöre insanı bu sözcüklerin geçtiğı dizelerin anlamını sözlük kullanmadan çözümler. “İlk akşamdan vardım kavil yerine” dizesiyle başlayan koşması bahsettiğimiz özellikleri bünyesinde barındıran güzel bir örnektir.

*İlk akşamdan vardım kavil yerine
Öne gördüm kömür gözlüm gelmemiř
Bilmem gaflet bastı yattı uyudu
Bilmem o yar bize küřtü gelmedi*

*Benim yârim gide gide donandı
İkrar verdi cahil gönlüm inandı
Ayda geldi orta yeri dolandı
Seherin yelleri esti gelmedi*

*Unuttu mu ahtı amanı netti
Başın alıp gayri diyara gitti
Benim mecbur olduğum fark etti
Zalim garaz etti kaçtı gelmedi*

*Karacaoğlan derki devranım döndü
Gönlüm yücedeydi engine indi
Seherin yelleri şafağın bendi
Hani usul boylu sunam gelmedi*

Örnek olarak verdiğimiz Karacaoğlan’ın bu koşmasında anlaşılmayan bir sözcük gösteriniz. Bulamazsınız. Çünkü yok. İşte bu dil Karacaoğlan dilidir. Bu dil Toros’larda Çukurova’da, Gâvur Dağlarında kullanılan dildir. Teneşir, yuma, yunmak, yumak sözcükleri de Çukurova’da yoğun olarak karşımıza çıkar. Yöre halkı yıkadım demez. Yudum der. Yıkamak anlamındadır. Bulaşık yumak, çamaşır yumak yıkamak anlamında kullanılır. Teneşir ise

ölünün yıkanacağı tahtadan yapılmış küçük tahttır. Cenaze teneşir tahtasında yunur. Yani yıkanır. Bu sözcük de Çukurova'ya hastır.

Gözüm kaldı şu kaplanın postunda
Azrail de can almanın kastında
Döne döne teneşirin üstünde
Yunmayınca gönül yardan ayrılmaz.

Bu dörtlük de bizlerle özdeşleşen, demek istediğini arı duru Türkçe ile anlatan bir yapıya sahiptir. Ustaların ustası bu dörtlükte “*teneşir*” sözcüğüne müthiş bir anlam yüklemiştir.

Şimdi de Divan Şairlerimizden Harputlu Hayri'nin hüseyini makamında bestelenmiş “*Nolaydı yar nolaydı / Yar bâde dolduraydı / Bu garip gönlüm için / kanun icat olaydı*” uydurmalarıyla günümüze ulaşan ünlü şiirine bir göz atalım. Şiirin aslı şöyle:

Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı
Zülfün karalığında bezme چراغ olaydı

Meyhaneler kapısı bahtım gibi kapansın
Rindâne bâde içmek sensiz yaşağ olaydı

Deşt-i cünûn içinde gezmezdi böyle gönlüm
Giysûların kemendi boynum da bağ olaydı.

Terk-i cünûn ederdi Leylâ gamıyla mecnûn
Bir gün yüzün göreydi âlemde sağ olaydı

Gülşen – serây-i hüsnün bir âh ile yıkardı
Kanun-ı aşk içinde cüz'i mesâğ olaydı

Efsaneler yazardım sevdâ-yı aşka dâir
Gamdan dilimde Hayrî hâl-i ferâğ olaydı

Harputlu Hayri'nin bu nefis şiirinin bazı dizelerini anlamak, yorumlamak için Farsça ve Arapça bilmek, ya da sözlük kullanarak çözümlemek gerekir. Ama Karacaoğlan böyle mi? Elbette değil. O şiirlerinde mümkün olduğu kadar Arapça Farsça sözcük kullanmaktan kaçır, halkın anlayacağı dili kullanmayı tercih eder. O, halkın dilini çok iyi kullandığı gibi yörede kullanılan deyimlerle, öz deyişlerle ve benzetmelerle şiirinde kendine özgü bir dünya yaratır. Sözcüklerin birçoğunu halk dilinde yaşayan biçimiyle dile getirir. Bu da onun şiirine ayrı bir renk, ayrı bir lezzet katar. İşte Karacaoğlan'ı aziz kılan da budur.

Karacaoğlu'nın kullandığı dil: XVII. Yüzyılın çağdaş âşıklarının dilinin benzeri olup, daha da sade yalındır. Kısaca o halkın dilini kullanmıştır. Bu da çok doğaldır. Çünkü Karacaoğlu şehir, kasaba çocuğu değil, aşiret hayatını çok iyi bilen, yaşayan bir Türkmen çocuğudur. Elbette kullanacağı dil de kendi çevresinin dili olacaktır.

ŞİİRLERİNDEKİ YAPISAL ÖZELLİKLER VE BESTELENEN ŞİİRLERİ

Karacaoğlu'nın şiirlerinde: 8'li (4+4) - 11'li (6+5) hece ölçüsü kalıpları kullandığı görülür. Destan, koşma, semai, türkü, varsağı türünde şiirler söylemiştir. Halk şiirinin geleneksel yarım uyak düzeni ve redif kullanma Karacaoğlu'nda da kendini gösterir. Karacaoğlu bazı dörtlüklerinde uyum sağlamak amacıyla şiirin içeriği ile ilgisi olmayan dizeler ya da sözler de kullanmıştır.

Hazere de Karacaoğlu hazere dizesinde "hazere" / Amana da deli gönül amana dizesinde ise "amana" / Mestine de Karacaoğlu mestine dizesinde "mestine" sözcüğü Karacaoğlu'nın uyum sağlamak için gösterdiği ustalıklara güzel örneklerdendir. Karacaoğlu yörede kullanılan atasözlerini de dörtlüklerine ilmek ilmek işlemiştir. Bununla ilgili işte birkaç örnek:

Ağacın iyisi özünden olur / Yiğidin iyisi sözünden olur

Havayı da deli gönül havayı / Alıcı kuşlar yüksek yapar yuvayı

Od düştüğü yeri yakar / Değme dalda gül mü biter

Ataş yanmayınca duman mı tüter / Ak göğsün üstünde çimen mi biter

Şiirlerin önemli özelliklerinden biri de mâni karakterli olmasıdır. Koşmalar, semailer, varsağılar, türküler, şiirleri arasında önemli bir yer tutar. Bunların her birinde açık, anlaşılır, içli ve özlü bir söyleyiş birliği vardır. Şiirlerinin tümü arı ve duru bir Türkçe ile söylenmiştir. Zengin bir kafiye örgüsü dizelerine nakış nakış işlenmiş, dörtlükler arasında müthiş bir ses uyumu köprüsü kurulmuştur.

Büyük ustanın 1920'den bugüne beş yüzün üzerinde şiiri yazılı kaynaklara geçmiştir. Bunun 114 tanesi bestelenmiş 20'si şarkı, 94 tanesi de türkü formundadır. Türkü formunda bestelenenlerin 73 tanesi kırık, 23 tanesi ise uzun havadır. *Ben güzele güzel demem / Benim yârim gelişinden bellidir / Deli gönül gezer gezer gelirsın / İncecikten bir kar yağar / Elâ gözlüm yıktın benim evimi dizeleriyle başlayan* Karacaoğlu'nın çok bilinen dörtlükleri bestekâr Saadettin Kaynak tarafından şarkı formunda bestelenmiş. Sadi Hoşses, Alaeddin Yavaşca, Selahattin İnal, Mutlu Torun, Turhan Toper gibi ünlü bestecilere de Karacaoğlu şiirleri söz olmuş, adı geçen besteciler tarafından bestelenen Karacaoğlu şiirleri TRT şarkı repertuvarına da geçmiştir.

GÖNLÜMÜZDEKİ KARACAOĞLAN

"Denebilir ki, Karacaoğlan, gönüllerden doğmuş ve gönüllere gömülmüştür.⁵ "Yaklaşık üç yüz yıl önce Karacaoğlan isimli bir ozan, ses olmuş telden, söz olmuş dilden dökülmüş Anadolu'nun o sevgi seline eriyip gitmiş. Tüm Anadolu, al yeşil giysili güzelleri, boz – bulanık yaylaları, umutlu, umutsuz aşkları Karacaoğlan'ın türkülerinde dile gelmiş. Kimse nerede doğmuş, nerede yaşamış diye sormamış. Karacaoğlan olmuş Anadolu, Anadolu olmuş Karacaoğlan, Yunus Emre gibi onunda birçok Anadolu yöresi alıp basmış bağına. Çoğu halk şairi gibi Karacaoğlan'ın da yaşamı ile ilgili kesin bilgiler olmamakla beraber, hakkında edindiğimiz halk söylencelerinden gelmektedir. Ona göre, kişi yaşadığı sürece yaşamdan alabileceklerini almalı, gönlünü dilediğince eğlendirmelidir. Yaşama sevincinin kaynağı güzele, sevgiliye ve doğaya olan tutkunluğudur⁶".

Karacaoğlan dizelerindeki estetiği halkından, halkın türkülerinden almıştır.

(...)

Bilmem hayal gibi bilmem düş gibi

Geldi geçti boran gibi kış gibi

Şahin cırnağına düşmüş kuş gibi

Yoluk yoluk yoldu dert beni

Karacaoğlan söylediği bu dörtlüklerinin üstüne kara bulut gibi çökmüş, müthiş bir anlam yüklemiştir. Dörtlüklerin ifade ettiği anlamı hangi kâğıda kaleme sığdırabilir, ifade ettiği anlamı nasıl açıklarsınız. Bu nefis dizeler işte onun garip gönlünün ifadesidir. O gönül, şahin cırnağına düşen kuşun yoluk yoluk yolunmasıyla, dertlerin yoluk yoluk yolmasını özdeşleştirmiştir. Ülkemizde halk ozanlarının en ünlüsü olarak kaynaklara geçmiştir. Okumayan halkımız her şeye rağmen Karacaoğlan adını bilir. Onun sevdasına ortak olmaya çalışır. Hiçbir halk ozanının şiirinden dizeler bilmezken, hata ozanın dizelerini bir yana bırakıp adını da duymamışken Karacaoğlan adını bilir. Karacaoğlan'ın gönlümüze düşmesi şiirlerinin türküleşmesi ve de bestelenmesidir. Önce de söylediğimiz gibi onun yaklaşık 114 şiiri şarkı ve türkü olarak varlığını korumaktadır. İşte gönlümüze düşen Karacaoğlan'ın sırrı da buradadır. Eğer şiirleri türkülere ve şarkılara düşmemiş olsa idi Karacaoğlan ülkemizde bu kadar ünlenmeyecek ve de gönlümüze düşmeyecekti.

Onun gönlümüze düşmesinin önemli kaynaklarından biri türküleşen şiirleridir. İşte:

(...)

Ben seviyom can ile candan

İnsan kemlik görmez sevdiği yardan

Canım esirgemem billahi sende

Götür sat pazara kölem var deyi

⁵ <http://flag.blackened.net>

⁶ <http://www.anadolununyedirengi.com>

dizeleriyle türküleşen dörtlüğü ok olup gönüllere saplanmıştır. Dörtlükte sevdiğinden canını esirgemeyeceğini söyleyen ozanımız köle deyi satılmayı dahi göze almış ve Türk insanının gönlüne girmiştir.

Bir başka dörtlüğünde:

(...)

Karacaoğlan derki yandım kül oldum
Aradım güzeli yanımda buldum
Ay doğup da şafak atmada sandım
Meğer yârin düğmeleri çözülmüş

diyerek müthiş bir benzetmeyle gönülleri fethetmiştir. Karacaoğlan halkımızın benimsediği, sahiplendiği bir kişidir. Kısaca o halkla sarmaş dolaştır. Halkın ortak kültürünü usta elleriyle hamur gibi yoğurmuş, yeni bir şiir dünyası yaratmıştır. Dizelerinde az lafla çok yüklü manalar ifade eden sözcükler kullanarak geçmişten günümüze önemli bir köprü kurmuş, bu köprüyle de Karacaoğlan olduğunu kanıtlamıştır. Onun şiirleri yakın zamana kadar yazılı kaynaklara geçmeden dil ve tel arcılığıyla bize ulaşmış. Şiirlerini gelecek nesillere de ulaştıran kaygısı taşımadan söylemiş. Dizelerindeki herkesin anlayacağı dil ve edebi estetik dörtlüklerinin insan hafızasından çıkmayacak bir şekilde kalmasını sağlamıştır. Kısaca Karacaoğlan: *Bülbül olmuş güle gelmiş / Türkü olmuş tele gelmiş. Onun içinde gönül bahçemizin gülü / Gönümüzün de bülbülü olmuştur.*

KAYNAKÇA

- Halil Atılğan* : *Çukurova’da Karacaoğlan çığırnak, Anayurttan Ata Yurda Türk Dünyası S. 7, s. 69, Şubat 1995.*
- Halil Atılğan* : *Çukurova Türküleri (1)Adana Valiliği Yayınları Burcu Ofset Ankara 1998.*
- Halil Atılğan* : *Karacaoğlan’da Dil, Turunç Dergisi S. 2, s. 47, Mayıs Haziran 2010.*
- Mustafa Necati Karaer* : *Karacaoğlan, Tercüman Yayınları İstanbul 1992.*
- Müjgan Cumbur* : *Karacaoğlan, Çağrı Yayınları İstanbul 2008.*
- Prof. Dr. Saim Sakaoğlu* : *Karacaoğlan, Akçağ Yayınları Ankara 2004.*
- Sıtkı Soylu* : *Karacaoğlan Şiirlerinin Etkinlik ve Kalıcılığının Sırları. Adana Valiliği / Çukurova Üniversitesi, II. Karacaoğlan ve Halk Kültürü Bilgi Şöleni, Adana 20–24 Kasım 1991.*
- Tahir Kutsi Makal* : *Karacaoğlan, Toker Yayınları İstanbul 1998.*

İnternet Siteleri

- 1-: <http://www.msxlab.org/forum/edebiyat-tr/10132-karacaooglan-kimdir-karacaooglan-hakkında>.

2-:<http://www.msxlabs.org/forum/soru-cevap/219042aracaoglanin-siir-anlayisi-nasildir.html>

3-http://turkoloji.cu.edu.tr/Çukurova/sempozyum/semp_2/kartal.pdf
Numan Kartal